

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Сидоров Максим Олександрович**, 1983 року народження, громадянин України, освіта вища – у 2006 року закінчив Харківський Державний інститут мистецтв імені І.П. Котляревського за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Виконав акредитовану освітньо-наукову програму підготовки доктора філософії «Музичне мистецтво».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та інформаційної політики України від 29 червня 2026 року № 122, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради

Шаповалової Людмили Володимирівни, доктора мистецтвознавства, професора, в.о.завідуюча кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського

Рецензентів

Михайлової Наталії Миколаївни, кандидата мистецтвознавства, доцента, доцента кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського;

Романюк Ірини Анатоліївни, кандидата мистецтвознавства, доцента, доцента кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського

Офіційних опонентів

Коменди Ольги Іванівни, доктора мистецтвознавства, професора, заступника директора з навчальної роботи Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради;

Заверухи Олени Леонідівни, кандидата мистецтвознавства, доцента, завідувачої кафедри академічного та естрадного вокалу Київського столичного університету імені Б. Грінченка

на засіданні 27 серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво **Сидорову Максиму Олександровичу** на підставі публічного захисту дисертації «Диригентсько-хорова інтерпретація як континуум (на прикладах Stabat Mater А. Пярта, К. Дженкінса та О. Родіна)» за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Дисертацію виконано в Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та інформаційної політики України.

Науковий керівник: **Фартушка Олексій Дмитрович**, доктор філософії, доцент, доцент кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень. Вона є завершеною і самостійною науковою працею, актуальність обраної теми якої полягає у необхідності осмислення диригентсько-хорової інтерпретації як типу просторово-часового континууму та виявлення закономірностей її функціонування у процесі взаємодії композиторського тексту, свідомості диригента, хорового звучання та слухацького сприйняття, висвітлює значущі для сучасної науки питання, має наукову новизну та практичну цінність, містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що засвідчують важливість проведеного дослідження для сучасного музикознавства та мистецької практики. Вимоги щодо оформлення дисертації виконано.

Здобувач має 3 наукові публікації за темою дисертації, з них 3 статті у спеціалізованих фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Сидоров, М. (2025). Хорова творчість Карла Дженкінса: досвід обґрунтування сакральної антропології: Українська та світова музична культура. Аспекти історичного музикознавства, 40, 255–271. <https://doi.org/10.34064/khnum2-40.13>

2. Сидоров, М. (2025). Мислення диригента-хормейстера як концепт сучасної музичної науки: Диригент-хормейстер, вокаліст: інтерпретаційний та педагогічний аспекти діяльності. Проблеми взаємодії мистецтв, педагогіки та теорії і практики освіти, 76, 159–173. <https://doi.org/10.34064/khnum1-76.093>.

3. Сидоров, М. (2026). Концептуалізація музичного простору у творчості хорового диригента: Аналіз – методологія – інтерпретація. Проблеми взаємодії мистецтв, педагогіки та теорії і практики освіти, 78, 82–95. <https://doi.org/10.34064/khnum1-78.04>

У дискусії взяли участь, поставили питання та висловили зауваження:

Шаповалова Людмила Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, в.о. завідувача кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського із запитаннями, зокрема:

1. Чи існували в історії музичної України ХХ–ХХІ століть музиканти-диригенти, які однаково володіли і хоровим і симфонічним мисленням?

На поставлене питання здобувач надав відповідь, яка задовольнила голову ради. Здобувач зазначив, що в історії української музики XX–XXI століть були диригенти, які поєднували хоровий і симфонічний типи диригентського мислення, назвавши М. Колессу, П. Муравського, В. Сиренка, В. Палкіна, хоча міра реалізації ними типів диригентського мислення була різною.

Водночас здобувач наголосив, що універсальність диригента не слід ототожнювати з повною тотожністю хорового та симфонічного типів континуального мислення. Їхнім спільним фундаментом є цілісне темпоральне моделювання твору, антиципація майбутнього звучання, утримання вже реалізованого матеріалу, просторово-жестова організація звучання та комунікація з виконавським колективом. Специфіку хорового диригування визначають вокально-комунікативні чинники: робота з диханням, словом, артикуляція, інтонації людського голосу, колективна психофізіологія співу. Отже, на думку здобувача, доцільніше говорити про спільне ядро диригентського мислення, що по-різному конкретизується у хоровому та симфонічному виконавстві. Перевірка запропонованої в дисертації концепції на матеріалі творчості визначних диригентів становить перспективу тему.

Коменда Ольга Іванівна, доктор мистецтвознавства, професор, заступник директора з навчальної роботи Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради, із питанням, зокрема:

Наскільки багатофункціональність симультанних функцій є суто диригентською? Чи мають ступінь самостійності функції виконавців, які теж працюють з нотним текстом, засвоюють твір і поради диригента впродовж тривалого репетиційного процесу?

На питання здобувач надав повну відповідь, яка задовольнила опонента. Зокрема він зазначив, що симультанні механізми сприйняття, пам'яті й передбачення властиві як диригентам, так і виконавцям, однак саме диригент інтегрує індивідуальні виконавські уявлення в цілісну інтерпретаційну концепцію твору. Також О. І. Коменда порушила питання співвідношення процесуального характеру диригентського тексту та молитовно-медитативного часопростору духовної музики: яким чином можна знята суперечність між процесуально-динамічним часопростором диригентського тексту та молитовно-медитативним, «нерухомим» часопростором духовної музики?

У відповіді здобувач зазначив, що ця суперечність долається через чуйне заглиблення диригента у звучання та власний психоемоційний стан, у процесі чого формується естетична апперцепція як момент народження смислу. На прикладі жанру *Stabat Mater* здобувач виявив такі способи інтерпретаційного втілення цієї антиномії: споглядальна стабільність (А.Пярт), інтеграція різних культурних векторів (К.Дженкінс) та драматичне загострення у Родіна.

Заверуха Олена Леонідівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу Київського столичного університету імені Б. Грінченка, із зауваженнями, зокрема щодо послідовності викладу матеріалу та доцільності розміщення визначення диригентсько-хорового континууму безпосередньо в тексті розділу.

Здобувач пояснив, що викладу матеріалу про діяльність хорового диригента передували методологічні положення. Визначення диригентсько-хорового континууму стало результатом розвитку низки попередніх ідей; тому було сформульоване у висновках розділу.

Опонент поставив питання: які складові формують диригентський стиль хормейстера в сучасному хоровому мистецтві? Яке місце посідає диригентський стиль хормейстера у процесі формування диригентсько-хорової інтерпретації як континууму? У чому полягає принципова відмінність між впливом композиторського і диригентського текстів на організацію виконавського процесу? Чи існують інші інтерпретації *Stabat Mater* метамодерну, які не увійшли у дисертаційне дослідження?

На всі питання здобувач надав повні відповіді, зазначивши, що диригентський стиль визначається тезаурусом, історизмом музичного мислення та досвідом роботи з хоровими колективами, а диригентсько-хоровий континуум є процесом і результатом діяльності диригента та виявляє його стиль. Розкриваючи співвідношення композиторського і диригентського текстів, здобувач визначив композиторський текст як основу, що відповідає на питання що?, а диригентський – як його звукову реалізацію. Вибір творів Пярта, Дженкінса, Родіна здобувач пов'язав із наявністю різних типів композиторських і диригентських текстів, трьох жанрових тенденцій: лірико-споглядальної, епічно-оповідної, драматично-експресивної. Також було зазначено, що сучасних інтерпретацій жанрової моделі *Stabat Mater* існує значна кількість, зокрема твори Е. Морріконе та Е. Ремона.

Михайлова Наталія Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського, із деякими зауваженнями щодо доцільності доповнення додатків нотними прикладами творів А. Пярта, К. Дженкінса, О. Родіна, а також щодо ієрархії співвідношення ключових понять дослідження: «диригентсько-хорова інтерпретація», «диригентсько-хоровий континуум», «хронотоп», «диригентський текст». Рецензентка запитала, чи відображає запропонована концепція диригентсько-хорового континууму загальні закономірності, чи може бути застосована до інших видів диригентського мистецтва? Якою є межа між творчою свободою

диригента та збереженням авторського задуму композитора, особливо у виконанні сучасної сакральної музики?

Всі зауваження були взяті до уваги, на всі питання здобувач надав повні відповіді, що задовольнили рецензентку. Здобувач погодився з доцільністю доповнення додатків нотними прикладами та зазначив необхідність подальшої систематизації категорій дослідження, наголосивши, що диригентсько-хоровий континуум, диригентсько-хоровий текст і мануальна техніка розглядаються як взаємопов'язані характеристики цілого. Було зазначено, що три запропоновані моделі (лірико-споглядальна, епічно-оповідна, драматично-експресивна) можуть бути застосовані до диригентського мистецтва загалом з урахуванням специфіки хорового й оркестрового виконавства. Щодо творчої свободи диригента здобувач підкреслив необхідність збереження поваги до композиторського тексту, визначивши межу між авторським задумом і виконавською свободою як таку, що значною мірою формується у свідомості інтерпретатора.

Романюк Ірина Анатоліївна, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського, із запитаннями, зокрема:

Завдяки яким чинникам диригенту вдається втілити процесуальність форми в умовах звукового простору споглядання («руху всередині статичності»)? Де пролягає межа між полістилістичним і еклектичним звучанням твору?

На всі поставлені питання здобувач надав повні відповіді, задовольнивши рецензентку. Зокрема, щодо процесуальності форми в «Stabat Mater» А. Пярта здобувач зазначив, що нелінійність організації музичного часопростору не означає статичності музичного матеріалу, а передбачає його поліфонічну плинність. Важливим чинником є також специфіка техніки *tintinnabuli*, у якій послідовність тонів зумовлена попереднім розвитком матеріалу. Отже, споглядальність у музиці Пярта не суперечить процесуальності, оскільки рух відбувається як внутрішня зміна звукового матеріалу.

Щодо питання про співвідношення полістилістики та еклектики у «Stabat Mater» К. Дженкінса, здобувач зазначив, що поєднання різних стильових і мультикультурних елементів інтегрується композитором у художнє ціле задля увиразнення загальнолюдського змісту. У виконавському тексті диригент може відповідно акцентувати стильову строкатість або, навпаки, цілісність музичного висловлювання. Щодо можливості полістилістики у сакральному просторі здобувач наголосив, що звернення до різних культурних і стильових кодів не суперечить розумінню сакральної традиції, а оновлює її. У творі Дженкінса полістилістика актуалізує духовність через загальнолюдський досвід.

Результати відкритого голосування:

«За» проголосували 5 членів ради,
«Проти» проголосувало 0 членів ради,
«Утрималися» проголосувало 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Сидорову Максиму Олександровичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Людмила ШАПОВАЛОВА